

Отримано: 19 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: oleh.demenchuk@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-188-191

Деменчук О. В. Семантична деривація лексики світлових коливань (на матеріалі англійської та німецької мов). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 188–191.

УДК 81'373-115

Деменчук Олег Володимирович,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології,
Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЛЕКСИКИ СВІТЛОВИХ КОЛИВАНЬ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ)

У розвідці схарактеризовано механізми та стратегії семантичної деривації лексики світлових коливань (емітивів) – семантичного класу слів, які позначають ситуацію періодичної зміни стану світлового об'єкта в часі та просторі. Визначено моделі семантичної деривації дієслівних емітивів у германських (англійська, німецька) мовах. Встановлено особливості динаміки розвитку семантичної парадигми названого класу лексики в з'явальному аспекті.

Ключові слова: лексика світлових коливань, емітиви, модель, семантична деривація, стратегія семантичного зсуву, учасник, концепт ситуації.

Oleh Demenchuk,

Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Romance and Germanic Philology,
Rivne State University for the Humanities

SEMANTIC DERIVATION OF LIGHT EMISSION VOCABULARY (BASED ON THE ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES)

The paper focuses on the mechanisms and strategies of semantic derivation of light emission vocabulary – a semantic class of words that denote the situation of light emission objects' periodic changes, occurring in time and space. The study shows the characteristics of the development of a light emission vocabulary semantic paradigm and reveals the semantic derivation models of light emission verbs in the Germanic (English, German) languages. The semantic derivation modelling provided in the paper proceeds from the assumption that a linguistic item's semantic paradigm develops on a par with the changes of situation and actant profiles. The change of a situation profile suggests a shift in the experienter's vantage point, i.e. gnoseological (either perceptual or evaluative) position from which a situation is considered. The change of an actant profile provides for the shifts at the level of situation participants and their characteristics. The changes are thought to determine the types (models) of semantic shift strategies that underlie the development of light emission verbs' semantic paradigms. The analysis of the semantic shift strategies of the light emission verbs in the contrasted languages has revealed that the concept may extend to the boundaries of the internal (occurring within the hierarchy of person's perceptual systems) and external (occurring within the hierarchy of person's evaluative systems) conceptual domains. The study concludes that the differences in the extension of a prototypical situation concept in the English and German light emission verbs depend on the degree of locality of derivational relations between the source and target situations.

Key words: light emission vocabulary, model, semantic derivation, semantic shift strategy, participant, concept of situation.

На сучасному етапі ефективність вирішення будь-якої проблеми у мовознавстві значною мірою залежить від того, наскільки всебічно дослідник проводить аналіз мовного явища, зважаючи інколи не стільки на власне лінгвістичну характеристику об'єкта дослідження, скільки на його гносеологічну властивість бути елементом мовної когніції, що відображає особливості природи людського знання, закономірності пізнавальної діяльності людини, специфіку її мисленнєвих стратегій тощо. Представляючи когнітивний (у широкому сенсі) вимір об'єкта дослідження, такого типу характеристики засвідчують його динамічний потенціал, який у царині лексичної семантики набуває іпостасі теоретичного конструкта під назвою «семантична деривація».

Обґрунтування семантичної деривації лексики передбачає залучення до аналізу тих сегментів словникового складу мови, які демонструють недискретний, континуальний характер номінації, яскраво виражену асиметрію мовного знака, тематично широку багатозначність. Лінгвістичним феноменом, який, без сумніву, втілює в собі зазначені характеристики, є *лексика світлових коливань* – емітиви (terms of light emission) – семантичний клас слів, що позначають ситуацію періодичної зміни стану світлового об'єкта в часі та просторі, пор.: англ. *shimmer* «to shine with a tremulous or flickering light»: *Beneath their balcony the sea shimmered blue* [17; 21]; нім. *schimmern* «einen Schimmer verbreiten, von sich geben»: *Durch die Vorhänge schimmerte Licht* [9] тощо.

Актуальність обраної теми зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних семантичних теорій, тенденцією до поглибленого вивчення динаміки лексико-семантичних систем споріднених та неспоріднених мов, що пов'язане з усвідомленням і визнанням факту функціональної та когнітивної природи мови.

Як об'єкт лінгвістичного дослідження лексика світлових коливань традиційно розглядалася в аспекті слів тематичного класу сприйняття (клас перцептивної лексики). Предметом аналізу були: семантико-синтаксичні альтернативи дієслівних емітивів в мовах різних типів [14; 15; 18; 19; 20]; нейронна організація ментального лексикону дієслівних емітивів [12]; семантична класифікація дієслівних емітивів в аспекті обробки корпусних даних [13]; ступінь вияву ознаки (gradability) дієслівних емітивів [11].

При цьому безспідставним є твердження про те, що лексика світлових коливань може реалізувати власний дериваційний потенціал, виявляючи ознаки розширення концепту ситуації в ієрархії не лише внутрішніх (перцептивних), а й зовнішніх (ціннісних) систем людини. Вивчення дериваційного потенціалу лексики світлових коливань доцільно розробляти на матеріалі декількох мов, оскільки регулярні типи переходу від одного значення до іншого можуть виявлятися в багатьох (якщо не у всіх) мовах світу, попри їх генетичну та типологічну відмінність [22].

Мета розвідки – схарактеризувати механізми та стратегії семантичної деривації лексики світлових коливань у германських (англійська, німецька) мовах та з'ясувати динаміку розвитку семантичної парадигми названого класу слів у зіставному аспекті.

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких завдань:

– описати модель прототипної ситуації лексики світлових коливань обраних мов на основі наявних спільних семантичних компонентів;

– схарактеризувати механізми та стратегії семантичної деривації лексики світлових коливань у зіставлених мовах;

– простежити динаміку розвитку семантичної парадигми лексики світлових коливань у зіставному аспекті;

– визначити перспективи подальших досліджень лексики світлових коливань.

Для аналізу стратегій семантичної деривації емітивів скористаємося номінаціями, які належать до семіологічного підкласу дієслівних лексем, пор.: англ. *blink, gleam, glimmer, glint, glisten, glitter, shimmer, twinkle*; нім. *blinken, blitzen, funkeln, glänzen, glimmer, schimmern* і т. ін. Названий підклас лексем виявляє властивість утворювати сентенційні (предикатно-актантні) структури шляхом поєднання з певною кількістю залежних іменникових компонентів. Пор.: «Значення дієслівних лексем являє собою складний феномен, детермінований: 1) категоріальною семантикою сполучуваних із дієсловом предметних імен; 2) типом смислових відношень між дією, її суб'єктом і об'єктом, а відповідно типом моделей «суб'єкт – дія», «дія – об'єкт», «суб'єкт – дія – об'єкт» [8, с. 119]. З цього погляду стратегії семантичної деривації дієслівних емітивів розглядатимуться як стратегії ситуативного типу, реалізовані в аспекті змін характеристик учасників ситуації – рольових, референційних, прагматичних, таксономічних, референційних, див. [3, с. 45].

Аналіз семантичної деривації лексики світлових коливань передбачає два етапи: опис моделі прототипної ситуації лексики світлових коливань та моделювання на основі цієї ситуації стратегій семантичної деривації емітивів у зіставлених мовах.

Семантика лексики світлових коливань обраних мов моделює прототипну ситуацію («емітивний рух», див. нижче) через набір таких спільних компонентів: а) двомісна репрезентативність ситуації через відношення: *бачу, що P* – відношення між людиною і зовнішньою ситуацією P, з якою пов'язані її перцептивні стратегії; б) реалізація першим і другим актантами семантичних ролей Спостерігач та Перцепт. Лексика світлових коливань описує стан справ зовнішньої перспективи суб'єкта спостереження (Спостерігача). Займаючи синтаксичну позицію «за кадром», суб'єкт спостереження «вивільняє місце» для іншого учасника – об'єкта спостереження (Перцепту), пор.: англ. *Distant islands shimmering in sun-litten haze* [17]; нім. *Etwas schimmert rötlich, wie Perlmutter* [9]; в) неканонічне актантне кодування предикатів, пор.: нім. *In ihren Augen schimmerte es feucht* [9]; г) емітивні номінації описують ситуацію наочного руху, реалізовану в режимі «переривчастої» перцепції (ситуація періодичної зміни стану світлового об'єкта в часі та просторі).

I. Характеристика ситуації. Ключовими конститuentами концепту описаної ситуації є: 1) часовий складник (сприйняття у певному часовому діапазоні), пор.: англ. *twinkle* «to move flutteringly and quickly, as flashes of light» [17]; нім. *funkeln* «funkenähnlich aufleuchtendes, ständig wechselndes Licht, Lichtreflexe von sich geben» [9]; 2) ситуативний складник (сприйняття в аспекті наявної перешкоди), пор.: англ. *The sun is shining out from behind the clouds* [17]; нім. *Hinter einem Gitter von Reben glimmert der See* [9] – між спостерігачем та об'єктом емісії знаходиться інший перцептивний об'єкт; 3) дійсний (позиційний) складник (положення спостерігача щодо перцептивного об'єкта), пор.: нім. *Ich habe die Bilder vor meinen Augen vorbeiblitzen sehen* [10] – спостерігач рухається відносно перцептивного об'єкта; англ. *The open space twinkles* (said of a space filled with moving objects), *is alive with heads* [17] – перцептивні об'єкти рухаються відносно спостерігача; 4) оцінний складник (змінна характеристика світлового потоку може бути осмислена як ознака ціннісного сприйняття, зумовленого чинником інтерпретації (оцінки) перцептивної якості світлової емісії), пор.: англ. *The stars shine dimly* [17]; нім. *Am hellsten schien die Venus* [9].

II. Характеристика учасників ситуації. Суб'єкт, спостерігаючи за об'єктом, кваліфікує його за характерною перцептивною властивістю – світловим коливанням, пор.: англ. *The stars twinkle* [17]; нім. *Die Sterne blinken* [9]. При цьому об'єкт може бути: (а) джерелом світлової емісії, пор.: англ. *A candle flame twinkled* [21]; (б) інструментом світлової емісії, пор.: англ. *The candles twinkle* [ibid.]; нім. *Die Kerze schimmert* [9]; (в) ситуативним об'єктом світлової емісії, пор.: англ. *The green blade that twinkles in the sun* [21]; нім. *Das Blech schien in der Sonne* [9].

Парадигма регулярної багатозначності дієслівних емітивів представлена тематичними класами: (а) дієслів емісії (випромінювання світла), пор.: англ. *stars glitter, flame twinkles*; нім. *ein Licht blinkt*; (б) поведінкових дієслів, пор.: англ. *flash a glance at smb.*; нім. *Seine Augen begannen böse zu funkeln*; (в) ментальних дієслів, пор.: англ. *flash across one's mind*; нім. *Eine Idee blitzte in ihm auf*; (г) семіотичних дієслів, пор.: англ. *twinkle challenge-words*; нім. *SOS blinken*.

A. Значення «емітивний рух» – прототипне значення дієслівних емітивів – представляє стан справ наочного руху через смисловий компонент «випромінювати світло», пор.: англ. *twinkle* «to emit (radiance, flashes, or beams) rapidly and intermittently» [17]; нім. *scheinen* «(von Lichtquellen) anhaltend Licht ausstrahlen und irgendwohin gelangen lassen» [9].

Ключовими актантами предиката ситуації «світлова емісія» є Перцепт у випадку, якщо учасник належить до таксономічного класу СВІТЛОВИЙ ОБ'ЄКТ, пор.: англ. *A solitary light which twinkled through the darkness* [17], та Фоновий Перцепт, якщо учасник належить до таксономічного класу АРТЕФАКТ, пор.: англ. *In the dark hallway his glasses flashed* [21]; нім. *Die Juwelen der Damen funkelten* [9]. З цього погляду учасник Перцепт характеризує ситуацію «світлова емісія» як ситуацію динаміки перцептивного об'єкта, натомість Фоновий Перцепт – як ситуацію динаміки сприйняття перцептивного об'єкта. Зазначимо, що Фоновий Перцепт осмислюється в аспекті зміни наочної позиції Спостерігача (ситуація, коли суб'єкт спостереження сприймає об'єкт світлової емісії безвідносно до джерела емісії). Зміна локалізації суб'єкта спостереження засвідчує переосмислення предметної характеристики об'єкта світлової емісії – він кваліфікується як ситуативний (поверхневий) об'єкт, що «виявляє» світлову емісію у спосіб відбиття світла від поверхні, пор.: англ. *The diamond on her finger twinkled in the firelight* [21]; нім. *Der See glänzt im Mondschein* [9]. Обидва актанти (Перцепт і Фоновий Перцепт) можуть бути реалізовані водночас, якщо є необхідність виокремити (атрибутну або квантифікаційну) характеристику світлового об'єкта. При цьому ситуація використовує стратегію діатетичного зсуву у спосіб ексکورпорації учасника «світло». Такий учасник може бути кваліфікований за ознакою: а) якісної характеристики світлового об'єкта, пор.: англ. *The street lights emit yellow light instead of the more typical bluish white* [17]; б) образної характеристики світлового об'єкта, пор.: англ. *A broad fire that twinkled branchy beams through an east hill-orchard* [21]; в) квантифікатора перцептивної якості світлового об'єкта, пор.: англ. *The Stars near the horizon, are twinkled with several colours* [17].

Б. Значення «поведінковий рух» представляє розширення концепту перцептивної ситуації за типом таксономічних дериваційних відношень. Значення поведінкового руху використовує стратегію категоріального зсуву на основі переходу з таксономічної категорії Вияв (стан, що актуально сприймається спостерігачем) у категорії: Діяльність, пор.: англ. *He was eminent in the House of Commons whilst he sat there, so he shined in the House of Peers, when he came to move in that Sphere* [17]; нім. *Er glänzte in der Rolle des Hamlet* [9]; Дія, пор.: англ. *Phæbe took leave of the desolate couple; twinkling her eyelids to shake off a dewdrop* [17]; нім. *Clarisse funkelte (blickte zornig erregt) vor Abscheu* [9]; Стан, пор.: англ. *The ladies eyes glistened with pleasure* [17]; нім. *In seinen Augen blinkte Begierde auf* [9]; Процес, пор.: англ. *twinkle* «to close and open the eye or eyes quickly (voluntarily or involuntarily)»: *He was observed to twinkle with his eyelids* [17]; Властивість, пор.: нім. *Die Schrift schimmert durch das Papier* [9]; Характеристика (див. [5, с. 238]), пор.: англ. *He never shone as an orator* [17].

Прототипні поведінкові емітиви виявляють у вершині асертивної частини тлумачення (подекуди на останньому ступені семантичної редукації) предикат дії за ознакою («наміреного» або «ненаміреного») руху, пор.: англ. *flash* «to cause to flash; to kindle with a flash; to draw or wave (a sword) so as to make it flash»: *Forth he flash'd his scymetar* [17]. Дієслова такого типу близькі до предикатів із нефіксованою агентивністю, див. [1, с. 177; 6, с. 403], оскільки, з одного боку, можуть характеризувати дії агенсоподібного учасника такими, що відбуваються мимоволі, а, з іншого, – зумовлено, пор.: англ. *Not that it hasn't been a long time coming, celebrities have been flashing around their knitting needles for quite a while* [17]; нім. *Er blickte ihm neugierig über die Schulter* [9]. З цього погляду логічним є поділ поведінкових емітивів на тематичні підкласи спрямованої та неспрямованої дії (діяльності).

Підклас емітивів спрямованої дії (діяльності) формують предикати, семантика яких засвідчує спрямований інформаційний вплив Експерієнцера на Контрагента, пор.: англ. *She flashed a quick, defiant look at him* [17]; нім. *Das ganze Gut war in Aufruhr, Deitlev blickte finster, Antje war verzweifelt* [9] – пор. зауваження про те, що семантика слова *погляд* у контексті стандартних сполучень на зразок *обвести поглядом, спрямувати погляд, затримати погляд* тощо реалізує ознаку 'інструмент впливу на іншу людину', див. [7, с. 18]. До підкласу емітивів спрямованої дії також належать «демонстраційні» емітиви, семантика яких так чи інакше пов'язана з ідеєю інформаційного впливу, див. «соціальна дія або діяльність» у [5, с. 211], пор.: англ. *flash* «to make a great display of, exhibit ostentatiously, show off, 'sport'»: *Ladies go to church to exhibit their bonnets, and young gentlemen to flash their diamond rings* [17]; нім. *blitzen* «(mit der Absicht zu provozieren) unbekleidet in der Öffentlichkeit schnell über belebte Straßen, Plätze u.a. laufen» [9].

Відзначимо, що ситуація спрямованого інформаційного впливу виявляє ознаки внутрішньо каузованої ситуації (internally caused eventuality) у тому сенсі, що такого типу стан справ зумовлений чинником інгерентних властивостей учасника: англ. *They were as synthetic flowers or even stranger cerebral crystals of thought of myriad patterns, shimmering with an inherent light* [21] – пор. зауваження про суть каузативної природи дієслівних емітивів: «Саме внутрішня фізична властивість аргументу дієслова спричиняється до вияву тієї ситуації, яку позначає дієслово» [16, р. 49]. Однак, якщо для дієслів «світлових коливань» (за значенням «емітивного руху») таким аргументом є Перцепт, то для «поведінкових» емітивів є Експерієнцер – учасник, відповідальний за спрямованість інформаційного впливу на Контрагента.

До підкласу емітивів неспрямованої дії (діяльності) належать предикати, в семантиці яких відсутній компонент 'спрямований інформаційний вплив на іншу особу'. Такі предикати позначають процеси (рухи), які актуально сприймаються суб'єктом спостереження (Спостерігачем), пор.: англ. *twinkle* «to move to and fro, or in and out, with rapid alternation»: *The knitting needles flashing like the oars of Odysseus* [17]; нім. *aufblitzen* «plötzlich blitzend, blinkend aufleuchten»: *In seinen Händen blitzte ein Messer auf* [9]. Семантичний перехід у цьому випадку реалізовано на основі зміни таксономічного класу учасника ситуації: ПРИРОДНИЙ ОБ'ЄКТ → ОБ'ЄКТ ДІЇ (ДІЯЛЬНОСТІ), що відповідно призводить до зміни значення дієслова (таксономічної категорії): стан або властивість, що актуально сприймається спостерігачем → процес, що актуально сприймається спостерігачем.

В. Значення «ментальний рух» осмислюється як результат категоріального зсуву, який базується на зміні тематичного класу дієслова, пор.: англ. *Lightning flashed about the summits of the Jungfrau* (сприйняття) – *A sudden recollection seemed to flash upon him* (ментальний процес). Експлуатуючи концептуальну схему ситуації «перцептивний рух», «ментальне» значення «прописує» в неї аналогову інформацію зі сфери «інтелектуальна діяльність»: ментальні об'єкти (наприклад, думки) раптово з'являються та зникають, пор.: нім. *aufblitzen* «plötzlich in jemandes Bewusstsein auftauchen»: *Der plötzliche Gedanke, ich könnte mit meinen Geschwistern wohl selbst Theaterstücke aufführen, war für mich so etwas wie für den Erfinder der Moment, da in seinem Gehirn die offenbarende Idee aufblitzt* [10]; ментальні об'єкти швидко переміщуються, пор.: англ. *The French intellect flashes its way into a subject with the rapidity of lightning* [17]; «ментальне споглядання» об'єктів передбачає існування певної «ментальної рамки», пор.: нім. *Hässliche Erinnerungen blitzten vor ihrem inneren Auge auf* [10], яка обмежує тривалість споглядання до періоду надкороткого часового інтервалу, пор.: англ. *All this flashed through her head in an instant* [21].

Головною особливістю ситуації ментального руху є те, що вона передбачає обов'язкову присутність Експерієнцера – учасника, без якого взагалі неможливо ідентифікувати ментальний стан (інтелектуальну діяльність). Щоправда, часто йдеться не стільки про власне Експерієнцера, скільки про ті його атрибути, які безпосередньо забезпечують функціонування ментального середовища. «Інтелектуальна діяльність локалізується в *свідомості* (*розумі, голові*) і виконується ними ж» [2, с. 42], пор.: англ. *A strange thought flashed through her mind* [21]; нім. *Die Idee blitzte ihm durch den Sinn* [10]. Самі ж ментальні об'єкти набувають статусу агенсоподібного учасника із семантичною роллю Тема. З цього погляду канонічна ієрархія ключових учасників ситуації ментального руху, ймовірно, виглядатиме так: *тематичний (агенсоподібний) ментальний об'єкт* > *експерієнцер* > *локативний ментальний об'єкт*. Така ієрархія зумовлена сентенційним чинником, див. [4, с. 444], який регламентує обов'язкове розщеплення валентностей при екстрапозиції «зовнішнього посесора», пор.: нім. *Erinnerungen blitzten grell durch meinen Kopf* [10]. Зазначимо, однак, що в англійській мові ситуація ментального руху може бути реалізована неканонічно – локативний ментальний об'єкт може набути статусу привілейованого учасника ситуації, пор.: англ. *Her mind flashed back to the day of their divorce* [21].

Презумпція агенсоподібної природи ментального об'єкта кваліфікує суб'єкта сприйняття як неконкурентноспроможного учасника, принаймні у частині раціонально виваженої, осмисленої інтелектуальної діяльності. Загалом, виглядає так, що «емітивні» ментальні об'єкти є більш оперативними, і тому часто займають більш привілейовану синтаксичну позицію. Закономірно, що Експерієнцер у цьому випадку відходить на периферійну позицію, в якій йому дістається роль статиста

інтелектуальної діяльності, пор.: англ. *It flashed across me that almost the last name I had heard was this identical one* [17]; нім. *Ein Gedanke war in ihm aufgeblitzt, und er hatte ihn bedenkenlos ergriffen, gleichsam unter dem Patronate seiner Eltern* [10].

Г. Значення «семіотичний рух» описує ситуацію, яку можна кваліфікувати на основі смислового компонента 'швидко змінювати місцеположення об'єкта у полі зору спостерігача з метою подання певного сигналу', пор.: англ. *twinkle* «to communicate (a message or signal)»: *The challenge-word was twinkled by the luminous dots and dashes from her masthead* [17]; нім. *vor dem Abbiegen, bei Fahrbahnwechsel blinken* [9].

Як можна зауважити, семіотична ситуація є похідною від ситуації перцептивного руху і відрізняється від неї за двома ознаками: а) змінюється рольова характеристика одного з ключових учасників ситуації (перцептивний об'єкт з огляду на специфічний спосіб свого вияву (*мигає уривчасто, продовжено, зигзагоподібно* тощо, пор.: англ. *flash* «the quick movement of a flag in signalling»: *To make a short flash, the flag is moved from a to b. To make a long flash, the flag is waved from a to c* [17]), та семіотичну мету (*мигає, щоб зупинилися, продовжили рух, ідентифікували* тощо, пор.: англ. *He flashed his security pass under the eyes of the two armed guards posted beside the exit* [21]), осмислюється як сигнал (за суміжністю засіб, що відтворює сигнал), пор.: англ. *flash* «to switch (lights on a motor vehicle) on and off in order to communicate a warning, a direction, etc.; to signal in this way»: *Hold straight until you are quite sure you are in charge, flashing your brake lights if necessary so as to warn following traffic* [17]; нім. *Er blinkt mit einer Taschenlampe* [9]; б) ситуація поповнюється учасником-адресатом – той, кому цей сигнал адресований, пор.: англ. *She flashed her ID card at the guard* [21]. З цього погляду загальну дериваційну стратегію ситуації «семіотичний рух» визначають: зміна статусу учасника ситуації (напр., учасник із семантичною роллю Тема набуває ознак учасника Сигнал) та зміна кількості учасників ситуації (ситуація поповнюється учасником Бенефактив).

Семантична деривація лексики світлових коливань (емітивів) в англійській та німецькій мовах виявляє ознаки похідності ситуативного типу, що передбачає розширення в аспекті змін характеристик учасників вихідного концепту ситуації. Динаміка розвитку семантичної парадигми названого класу лексики засвідчує регулярний характер таких змін, виявляючи розширення вихідного концепту ситуації до меж як внутрішніх (реалізованих в ієрархії перцептивних систем людини), так і зовнішніх (реалізованих в ієрархії ціннісних пріоритетів людини) ситуацій.

Розширення вихідного концепту ситуації лексики світлових коливань обраних мов реалізовано на основі механізмів семантичного зсуву та перерозподілу фокусу уваги в межах рольової, таксономічної та дійсної дериваційних стратегій.

Аналіз динаміки розвитку семантичної парадигми дієслівної лексики світлових коливань показав, що обсяг розширення вихідного концепту ситуації у зіставлюваних мовах не є однаковим.

В англійській мові обмеження на семантичну деривацію дещо послаблені, що уможливило розширення обсягу концепту ситуації до меж як внутрішніх, так і зовнішніх систем людини. У німецькій мові розширення концепту ситуації є більш локальним у тому сенсі, що виявляє обмеження в обсязі цільових ситуацій: розширення здебільшого охоплюють семантичні зони, які кодують інформацію про зовнішні системи людини.

Відтворення специфіки національно-мовної картини світу визначає доцільність подальших досліджень слів класу емітивів у порівняльно-історичному та типологічному аспектах.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды : в 2 т. Москва: Языки русской культуры, 1995. Т. 1 : Лексическая семантика. 472 с.
2. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. *Вопросы языкознания : Наука*. 1995. № 1. С. 37–67.
3. Деменчук О. В. Типи і стратегії семантичної деривації лексики в аспекті міжмовних досліджень. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Сучасні тенденції розвитку мови (філологічні науки) : [зб. наук. пр.] / [за ред. А. В. Корольової]*. Вип. 4. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 40–51.
4. Кибрик А. Е. Константы и переменные языка. Санкт-Петербург: Алетейя, 2005. 720 с.
5. Мустайюки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам. Москва: Языки славянской культуры, 2006. 512 с. (*Studia Philologica*).
6. Падучева Е. В. Диатеза как метонимический сдвиг. *40 лет Санкт-Петербургской типологической школе : Сб. ст.* Москва: Знак, 2004. С. 424–444. (*Studia Philologica*).
7. Урысон Е. В. Языковая картина мира vs. Обиходные представления (модель восприятия в русском языке). *Вопросы языкознания : Наука*. 1998. № 2. С. 3–21.
8. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. Изд. 2-е, стереот. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 208 с. (Лингвистическое наследие XX века).
9. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс] : CD-ROM Ausgabe © DIGITAL, Joanneum Research, Graz, Bibliographisches Institut GmbH, 1993–2011. Duden-Bibliothek. Vers. 5.1.3.0 (Build 3.1.2011).
10. Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart. URL: <https://www.dwds.de/>
11. Fleischhauer J. Degree gradation of verbs. *Dissertations in Language and Cognition* / Ed. by H. Filip, P. Indefrey, L. Kallmeyer, S. Löbner, G. Schurz, R. D. Van Valin, Jr. – Düsseldorf: Düsseldorf University Press, 2016. – 375 S.
12. Giulia V. E., Connor L., Marina B. A double dissociation in sensitivity to verb and noun semantics across cortical networks. *bioRxiv. The preprint server for biology*. 2018. URL: <https://www.biorxiv.org/content/early/2018/05/10/319640.full.pdf>
13. Joanis E., Stevenson S., James D. A general feature space for automatic verb classification. *Natural Language Engineering*. 2008. Vol. 14. Issue 3. P. 337–367.
14. Korponay B., Nagy I. Internal and external causation. *Argumentum*. Debrecen : Debreceni Egyetemi Kiadó. 2013. Vol. 9. P. 234–238.
15. Levin B. English verb classes and alternations. A preliminary investigation. Chicago : Chicago Univ. Press, 1993. 366 p.
16. Levin B., Rappaport Hovav M. A preliminary analysis of causative verbs in English. *Lingua*. Vol. 92. 1994. P. 35–77.
17. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс] : Second Edition on CD-ROM © Oxford Univ. Press, 2009. Vers. 4.0.
18. Poponeț M. Romanian verbs of emission. *CONVERGENT ISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication* / Ed. by I. Boldea, D.-M. Buda. Tirgu Mureș : Arhipelag XXI Press, 2016. P. 194–202.
19. Rothmayr A. The structure of stative verbs. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins Publ., 2009. 216 p. (*Linguistik Aktuell/ Linguistics Today* ; v. 143).
20. Semra B. M., Hasan M. M. On single argument verbs in Turkish. *bilig*. 2018. # 86. P. 115–136.
21. The British National Corpus. URL : <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>
22. Wierzbicka A. Semantics, culture, and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations. Oxford ; New York : Oxford University Press, 1992. 496 p.